

Aleksandra Bugajak

Recenzja książki Jana Hartmana pt. „Wstęp do filozofii”

Autor książki „Wstęp do filozofii” jest cenionym wykładowcą Uniwersytetu Jagiellońskiego. Dr hab. Jan Hartman zajmuje się metafizyką, etyką i filozofią polityki. Jest autorem takich książek jak m.in.: „Heurystyka filozoficzna”, „ Jak poważnie studiować filozofię” czy „Sposób istnienia rzeczy materialnej według sporu o istnienie świata Romana Ingardena”. Autor prowadzi kursy historii filozofii i etyki dla studentów medycyny oraz kursy z zakresu ontologii i epistemologii dla studentów Instytutu Filozofii UJ oraz IF UW. Jest także redaktorem czasopisma filozoficznego UJ Principia, a także sekretarzem Komitetu Nauk Filozoficznych PAN.

„Wstęp do filozofii” został wydany przez WN PWN w 2005 roku i jest jedną z pozycji z serii Krótkie Wykłady. Dedykowana jest profesorowi Janowi Woleńskiemu, wieloletniemu przyjacielowi i recenzentowi pracy habilitacyjnej autora. Książka podzielona jest na części, z których trzy pierwsze obejmują wykłady, a czwarta to ćwiczenia oparte na tekstach filozoficznych. W książce znaleźć można również bibliografię oraz indeks osób.

Szata graficzna jest tak zaprojektowana, iż pomaga w lepszej percepcji tekstu gdyż wyszczególnia dygresje potrzebne do zrozumienia tematu wykładu lub ćwiczeń zaproponowanych przez autora. Dobrym pomysłem są również odnośniki do innych tekstów znajdujące się po każdej objętej ramką dygresji; mogą one stać się pomocne przy wdrażaniu się w temat.

Ta pozycja jest przeznaczona dla osób studiujących filozofię. Ma być pomocą dla ludzi, którzy parafrazując Senekę „wybrali się w długą drogę” po krętych ścieżkach filozoficznych rozważań. Jak mówi sam autor we wstępie: „W pewnym sensie książka jest komplementarna w stosunku do wcześniej wydanej pracy Jak poważnie studiować filozofię (Kraków 1999, 2005)”. Może okazać się także pomocna dla licealistów szukających ciekawego pomysłu na życie, lub dla wszystkich tych, którzy chcą zapoznać się z tą tajemniczą i kontrowersyjną nauką.

Pierwszy wykład obejmuje wstępne wprowadzenie w temat dzieła. Autor przedstawia filozofię jako naukę. Wprowadzając czytelnika w tajniki filozoficznego rozumowania stara się pokazać sens i cel filozoficznego namysłu. Jednocześnie utwierdza go w przekonaniu, że jest na siłach zawrzeć swojemu rozumowi i dać wciągnąć się w „grę” z tokiem własnego rozumowania. Wprowadzając podział filozofii, wyszczególniając jej główne dyscypliny oraz

pokazując cztery główne okresy jej historii, stara się zaciekawić czytelnika przedmiotem. Kreśląc rys historyczny odsłania przed nim źródło pochodzenia samego pojęcia „philosophos”. Hartman w tym wykładzie odpowiada na pytanie „Co to jest filozofia?”, pokazuje wyraźnie, czym ona jest i co jest jej przedmiotem zainteresowania oraz omawia główne definicje słowa „filozofia” i konsekwencje z niej wynikające. Przedstawia królową nauk jako dyscyplinę badawczą, w której liczą się przede wszystkim pytania, a nie odpowiedzi na nie. Na tym, jak mówi sam autor, polega namysł filozoficzny. Przedstawiając otwarty charakter filozofii autor podkreśla wagę zadawania pytań i krytycznej refleksji.

Po wstępnym rozdziale, który zdaje się być tylko rozgrzewką, autor podejmuje ambitne zadanie wdrożenia czytelnika w zawiłą terminologię filozoficzną oraz filozofię samą w sobie. Przystępuje do omawiania głównych działów tejże tj. ontologii i epistemologii. Choć same nazwy są dosyć odstrasżające, wytrwały czytelnik w pierwszym akapicie dowiadyuje się, iż nie jest tak jak mu się z początku wydawało, gdyż autor „groźne terminy” zamienia na brzmiące bardziej łagodnie, np. „epistemologię” zamienia na „naukę o poznaniu”. Krok po kroku czytający jest wprowadzany w przedmiot tych dziedzin i poznaje filozofów, którzy odegrali w nich największą rolę. Autor wspomina między innymi Arystotelesa, Kartezjusza, Kanta, Fichtego czy Hegla i omawia pokrótce ich wkład w tworzenie historii tych dziedzin. W tym wykładzie przedstawia również takie pojęcia jak „świat” czy „byt”.

Dzięki konsekwentnemu pokonywaniu trudności związanych z kolejnymi problemami filozoficznymi, które autor powoli i bardzo prostym językiem objaśnia, czytelnik zagłębia się w tajniki filozofii, poznając zarówno historię filozofii jak i jej głównych przedstawicieli. Autor wciąga nas w pasjonującą „grę” intelektualną „rozjaśniając” tym samym „mroki”, które wydawały się nie do pokonania przed rozpoczęciem studiowania tej pozycji.

Zarówno część historyczna jak i humanistyczna, które stanowią kolejne wykłady profesora Hartmana, pozwalają zapoznać się z podstawowymi doktrynami filozoficznymi tak aby łatwiej było czytelnikowi „uczestniczyć” w zajęciach seminaryjnych i pracy nad tekstami zaproponowanymi przez autora. W części historycznej czytelnik dowiadyuje się, czym zajmowali się platonicy, arystotelicy i filozofowie wychowani w tradycji kartezjańskiej.

Część trzecia - „humanistyczna”, głównie poświęcona jest człowiekowi i społeczności ludzkiej, zaś ostatni i najobszerniejszy wykład w tym podręczniku mówi o filozofii współczesnej. W tym wykładzie autor porusza temat nowoczesności, oraz przybliża czytelnikowi główne prądy filozofii współczesnej. Pod koniec wykładu IX czytelnik zapoznaje się z wybitnymi filozofami rodzimymi - jest to swego rodzaju pean na cześć polskich filozofów XX wieku (do grona wielkich zalicza m. in. Romana Ingardena,

Kazimierza Ajdukiewicza, Stefana Świeżawskiego, Leszka Kołakowskiego oraz Karola Wojtyłę). Jak gdyby aneksem do ostatniego wykładu jest niezbyt zachęcająca przestroga „już same studia filozoficzne są długie i żmudne”, lecz autor zapewnia nas, że filozofia to zarazem wspaniała podróż, w którą warto wyruszyć chociażby po to, żeby zrozumieć otaczającą nas rzeczywistość.

Z pełną świadomością mogę powiedzieć, iż czytelnik, który przeczytał nie bez trudu trzy pierwsze części książki na pewno nie poprzestanie na tym i z wielką ochotą przejdzie do kolejnego rozdziału zaproponowanego przez dr Hartmana. W tym rozdziale czytelnik zostaje przeniesiony do sali wykładowej gdzie razem z autorem i paroma studentami omawia fragmenty tekstów filozoficznych. Autor proponuje fragment z Polityki Arystotelesa, Prolegomenów Kanta i artykuł E. Gettier, współczesnego filozofa analitycznego. Czytelnik może sam doświadczyć, jak ważne jest czytanie tekstów filozoficznych przy studiowaniu tej nauki.

Pod koniec książki autor prezentuje egzamin ze wstępu do filozofii i zachęca czytelnika do odpowiadania na pytania wraz z egzaminowanym. Jest to dosyć ciekawy i nowatorski sposób zakończenia podręcznika. Sprawdza, czy czytelnik czytał pozycję zaproponowaną przez autora z uwagą.

Książka jest napisana bardzo przystępnym językiem, co stanowi mocną jej stronę i daje jej przewagę nad wcześniej wydawanymi podręcznikami o podobnej tematyce. Tę pozycję polecam przede wszystkim studentom pierwszych lat filozofii oraz licealistom, którzy zainteresowani są tą tematyką oraz wszystkim tym, którzy mają ochotę zapoznać się z podstawowymi kierunkami filozofii. Wprowadzanie przez autora powoli i konsekwentnie w tajniki historii filozofii oraz zawiłą dla niewprawnego czytelnika terminologię sprawia, iż mimowolnie czytający zaznajamia się z przedstawianymi przez autora prądami i nazewnictwem filozoficznym. Główne kierunki i obszary przedmiotowe omówione są rzetelnie, co pozwala czytelnikowi solidnie poznać podstawy filozofii.

Książka ta jest dobrym wstępem do „przygody” z filozofią i zachęci zapewne nie jednego czytelnika do jej gruntowniejszego studiowania. Każdy kto sięgnie po tę pozycję nie będzie zawiedziony, gdyż choć poruszana tematyka nie jest łatwa, język tej pozycji jest dostosowany do czytelnika, który wcześniej nie miał kontaktu z tą szlachetną nauką. Dlatego też pozycja ta jest bardzo dobrą lekturą jako wprowadzenie do filozofii oraz jako pomoc dla studentów tejże.